

ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ І ЖУРНАЛІСТИКИ

Саценко Дарина
Науковий керівник – доц. Свистун Ніна

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕПІТЕТНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РОМАНІ ІЛЛАРІОНА ПАВЛЮКА «Я БАЧУ, ВАС ЦІКАВИТЬ ПІТЬМА»

Постановка проблеми. Функціонування епітетів у художніх текстах є одним із важливих завдань лінгвістів. Ці тропи сприяють формуванню образності та емоційності тексту. У романі Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма» епітети допомагають глибше розкрити внутрішні стани персонажів, а також створюють певну атмосферу напруги та психологічного загострення. Однак, їхня структурна та семантична організація потребує більш детального дослідження з огляду на специфіку стилю автора.

Дослідження епітетів охоплює аналіз їхньої структури, семантики та функцій у взаємодії з означуваними об'єктами (дистрибутивами). Вивчення закономірностей сполучуваності епітетів з дистрибутом дозволяє встановити, як семантика означуваного впливає на вибір епітетів. Крім того, це допомагає виявити естетичну роль епітетів у відтворенні людських образів, пейзажів тощо.

Аналіз семантико-функціональної динаміки епітетів дозволяє виявити основні закономірності розвитку образно-зображувальної системи української мови, що відображає еволюцію поетичної та прозової мовної практики. Дослідження сприяє встановленню ролі епітетів у формуванні емоційно-експресивної складової художніх текстів, а також дає можливість глибше зрозуміти їхній вплив на створення естетичного та емоційного ефекту в літературних творах.

Аналіз досліджень проблеми. Епітет як засіб естетизації мови є важливим об'єктом сучасних лінгвістичних досліджень. Його вивчення необхідне для розуміння стилю автора, епохи та літературного напрямку.

Епітет може виражати як об'єктивні ознаки, так і метафоричні значення, що ускладнює його аналіз. Хоча дослідники, такі як О. Потебня і С. Єрмоленко, зробили значний внесок у вивчення епітетів, проте дослідження їх функціонування потребує подальшого аналізу.

Актуальність нашої роботи зумовлена відсутністю праць, у яких би на лексичному рівні досліджувалося мовне багатство романів Ілларіона Павлюка. Його творчість заслуговує на увагу, оскільки представляє багатий фактичний матеріал та відкриває широкі можливості для аналізу мовотворчості письменника, а також дозволяє простежити, як за допомогою лексичних одиниць автор передає зміст твору та розкриває його емоційний і експресивний потенціал.

Мета дослідження – виявити та описати лексико-семантичні особливості епітетних конструкцій у романі Ілларіона Павлюка «Я бачу, вас цікавить п'ятьма».

Виклад основного матеріалу. Спроби уніфікувати систему епітетів призвели до виникнення різних класифікацій. В. В. Красавіна розглядає епітети у художній літературі, розділяючи їх на логічні та художні, постійні (фольклорні), загальноновживані та індивідуально-авторські [1, с. 78]. О. В. Кульбабська та О. В. Кардашук класифікують епітети за ступенем усталеності зв'язку між компонентами синтагми на постійні та оригінальні [2, с. 45].

Подібний підхід застосовує Т. М. Онопрієнко. Мовознавиця пропонує систему тропів і місце епітета серед них у вигляді схеми трьох функціональних полів: подібності (порівняння, метафора, епітет, літота/гіпербола), суміжності (метонімія, перифраз) і протилежності (оксиморон) [3, с. 145].

О. О. Потебня класифікує епітети за типом зв'язку з означуваним словом, поділяючи їх на два класи: 1) епітет, що називає нову ознаку, не пов'язану з етимологією означуваного слова; 2) епітет, що узгоджується з етимологічним значенням означуваного слова. Ця класифікація описує класичний період літератури, коли слово могло мати логічне, традиційне й нове, образне значення [5, с. 128].

Лексико-семантичні особливості епітетних конструкцій у романі свідчать про активне використання прикметникових та дієприкметникових епітетів для створення емоційно насичених образів персонажів і подій. Автор застосовує такі прикметники, як злощасний, паскудний, химерний, квапливий, дебелий, хиткий, невловний, кострубаний, щемливий, старий, молодий, понурий, безжурний, тоскний, заливчастий, солодкий, шкарубкий, свіжий, жорстокий, злий [4]. Ці епітети не лише доповнюють образні характеристики, але й створюють особливий колорит тексту.

На основі зібраного фактичного матеріалу вдалося диференціювати епітетні сполуки за семантичними і словотворчими ознаками. Найпоширенішими є семантичні епітети такі, як дивний знімок, виснажливі дні, болісні спроби. Використання таких конструкцій пояснюється індивідуальним стилем письменника та його унікальною манерою написання.

Зібраний матеріал також підтверджує, що через епітетні конструкції автор висловлює своє особисте ставлення до зображуваних об'єктів і персонажів, наприклад, колючий погляд, пекучий біль, гидомирне усвідомлення, недоладний дашок, метушливі зубки, солодкі тижні, кисле обличчя, верескливий голос, хрипкий крик, хтивий чолов'яга [4]. Ці епітетні конструкції надають тексту емоційної насиченості та виразності.

Епітети-неологізми лопухоподібний смартфон, неприпустимо-неохайний, чувак-ненажера [4] відображають сучасний стиль письма та допомагають автору формувати нові смислові та емоційні конотації.

Дослідження кольороназв, проведене відомою мовознавицею І. М. Бабій, виявляє можливість поділу цих назв на кілька семантичних груп. Перша група охоплює назви, які позначають конкретну кольорову ознаку предмета чи явища об'єктивної дійсності. До цієї категорії належать складні кольороназви на зразок похмуро-сірий, криваво-червоний, сніжно-білий, матово-чорний, яскраво-синій, темно-червоний, яскраво-рудий, блідо-жовтий, брудно-білий, зефірно-рожевий, небесно-блакитний, лимонно-жовтий, яскраво-лимонний, темно-сірий [4]. Також виділяються невмотивовані та вмотивовані з погляду носіїв кольореми. Невмотивованими є такі кольори, як чорний, жовтий, оранжевий, рожевий, червоний, білий, зелений [4]; вмотивованими – бордовий та бурий [4].

Друга група охоплює назви, що характеризують забарвлення предмета, не вказуючи на конкретний характер кольору. Серед них можна виділити кольороназви, які визначають ступінь насиченості та інтенсивності кольорів: яскравий, світлий, темний, білосніжний [4].

Відповідно до структурно-семантичних груп, на які поділяються складні кольореми, аналізовані кольороназви можна розділити на складні назви, що виражають ступінь інтенсивності та яскравості кольору. Для передачі таких відтінків в українській мові часто використовуються компоненти густо-, яскраво-, яро-, інтенсивно-, сліпучо-, наприклад, яскраво-синій, яскраво-лимонний, яскраво-рудий, яскраво-червоний [4]. Ще однією категорією є складні слова, які містять поєднання основ двох і більше назв кольорів та виражають проміжні кольори на зразок буряково-червоний, вишнево-червоний [4].

Особливу увагу варто приділити використанню епітетів для опису погляду персонажів. У романі Іларіон Павлюк використовує 36 різних прикметникових епітетів для характеристики іменника «погляд», серед яких: невдоволений погляд, безжальний погляд, швидкий погляд, порожній погляд, приголомшений погляд, сміливий погляд, презирливий погляд, прозорий погляд, колючий погляд та інші [4]. Така деталізація дозволяє не лише передати емоційний стан персонажів, але й підкреслити розвиток подій та конфліктних ситуацій у творі.

Зафіксовано, що автор найбільше використовує прикметникові конструкції за схемою прикметник + іменник. Серед них трапляються як прості: невловний спогад, квапливі кроки [4], так і складні епітети: тупий виснажливий біль, дикий ірраціональний страх [4].

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Загалом епітетні конструкції у творах Іларіона Павлюка є важливим засобом створення виразних та багатограних образів. Завдяки використанню епітетів автор передає складні емоційні стани, додаючи текстам глибини та емоційної виразності. Це дозволяє не лише формувати індивідуальний стиль автора, а й робить його твори впізнаваними та багатозначними, створюючи тісний зв'язок між автором і читачем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красавіна В. В. Структурно-семантичні, стилістичні та текстові функції епітета в історичному романі (на матеріалі творів другої половини XIX – першої половини XX ст.). НАН України, Інститут української мови, Київ, 2005. 20 с.

2. Кульбаська О. В., Кардашук О. В. Текстотворча функція епітета в художньому тексті (на матеріалі мови творів Івана Багряного). Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія, вип. № 742. Харків, 2006. С. 256–265.
3. Онопрієнко Т. М. Тропеїчні засоби реалізації прагматичної скерованості художнього тексту. Вісник Житомирського національного університету. Філологічні науки, вип. 40, 2008. С. 181–185. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/2527/1/181-185.pdf>
4. Павлюк І. «Я бачу, вас цікавить п'ятьма»: роман. Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. 664 с.
5. Потебня О. О. Із записок з теорії словесності. Харків, 1905. 652 с.

Журба Валентина

Науковий керівник – доц. Решетуха Тетяна

ВПЛИВ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА МЕДІЙНУ РЕПРЕЗЕНТАЦІЮ ЖІНКИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ОНЛАЙН-МЕДІА «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА»)

Війна в Україні стала каталізатором глибоких суспільних змін. Однією з найбільш помітних трансформацій є зміщення гендерних ролей, особливо у контексті медійного висвітлення. З початком повномасштабного вторгнення українські жінки та чоловіки стали обличчям національного спротиву. Незважаючи на меншу кількість жінок у ЗСУ, їхня роль у захисті країни є незаперечною. Актуальність дослідження полягає у тому, що в умовах війни відбувається швидка трансформація гендерних ролей, що має наслідки для відновлення після війни та стабілізації суспільства. Роль журналістів у відображенні цих змін є критичною, оскільки від них залежить, чи буде досягнуто рівності у визнанні внеску жінок і чоловіків у війні.

Мета роботи – дослідити вплив повномасштабної російсько-української війни на зміни у репрезентації жінок в онлайн-медіа «Українська правда» як експертів та героїв публікацій.

В основу дослідження лягли такі методи: системний, спостереження, порівняння, узагальнення, контент-аналіз і контент-моніторинг. Вибір для аналізу онлайн-медіа «Українська правда» [7] не випадковий, адже цей медіаресурс належить до першого десятку «Білого списку» онлайн-медіа [1, 5], що засвідчує дотримання журналістами видання професійних стандартів на рівні понад 95%. Крім того, він входить до п'ятдесяти найчастіше відвідуваних в Україні веб-сайтів [6].

Ми проаналізували публікації за перший тиждень грудня 2021 і 2023 років та виявили частоту появи жінок і чоловіків у ролі героїв та експертів у публікаціях таких рубрик видання, як «Коронавірус», «Економіка», «Війна», «Політика», «Кримінал», «Екологія», «Транспорт», «Будівництво», «Погода», «Спорт», «Культура» та «Релігія».

Всього проаналізовано 276 публікацій опублікованих в період з 1 по 7 грудня 2021 року. Це дозволило помітити значне переважання чоловіків у якості героїв чи експертів. Так, за означений період вони були представлені 328 разів, а жінки лише 49 (тобто лише у 13 % публікацій) (рис. 1).

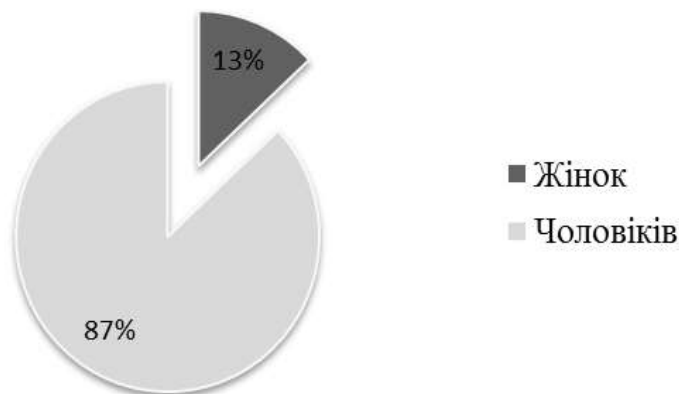

Рис. 1. Частота появи жінок і чоловіків в онлайн-медіа «Українська правда» за 1–7 грудня 2021 року